

**Dissertatio inauguralis medica de congestionum mechanismo ... / auctor
Jacobus Fridericus Isenflamm.**

Contributors

Isenflamm, Jacob Friedrich, 1726-1793.

Publication/Creation

Erlangae : Elementis viduae Beckerianae, [1749]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/r8t46tu6>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
**CONGESTIONVM
MECHANISMO**

SVMMO NVMINE ADIVVANTE
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO

FRIDERICO
MARGGRAVIO BRANDENBURGICO BORVSSIAE
SILESIAE MAGDEBURGI DVCE BVRGGRAVIO
NORIMBERGENSI RELIQA RELIQA
CIRCVLI FRANCONICI SVPREMO CAMPI MARESCHALLO
ET TRIVM LEGIONVM ET COHORTIVM PRAEFECTO
DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO

CVRATORE VIRO PERILLVSTRI
DN. **ADAMO ANTONIO de MEYERN**
SERENISSIMI MINISTRO STATUS INTIMO ACADEMIAE
FRIDERICIANAE ERLANGENSIS CANCELLARIO PERPETVO

CONSENSV GRATIOSAE MEDICAE FACVLTATIS
IN ALMA FRIDERICIANA ERLANGENSI
PRO GRADV DOCTORIS
VMMISQUE IN ARTE SALVTARI HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
MORE MAIORVM RITE CAPESSENDIS
HORA LOCOQVE CONSVETO
AD D. MAII MDCCXXXVIII
PVBLICO AC PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET
AVCTOR
JACOBVS FRIDERICVS ISENFLAMM
VIENNA - AVSTRIACVS.

PATRIAE
ET
PATRONIS

SACRVM.

A Ω

PROEMLVM.

 Morbos, mortalitatis nostrae testes, frequentiam eorum si consideraueris, indefessos vitae nostrae comites merito dixeris. Nascuntur enim nobiscum, perniciosissimas vitae nostrae struunt insidias, eamque non nisi positam deserunt. Adeo nulla hic aetas, sexus nullus, nullum vitae genus inuincibilibus morbo septum est moenibus, ut potius sit sua cuique amplissima morborum classis, vitam omni sua periodo facile extinctura. Res, quae a medicis non naturales salutantur, earumque usum intempestiuum si hic accusauerimus, videmur quidem nobis aliquid dixisse; restat ni-

hilo fecius ac desideratur illius resolutio quaestionis, cur haec citius alia aetate, hac potius quam alia corporis parte adficiatur. Merentur certe haec accuratissimam eruditorum indaginem, cui me labori vtut longe imparem sentiam, non tamen Iliada post Homerum conscribere mihi videor, vbi aetatum hanc Pathologiam, quatenus ipsi corporis structurae innititur, paulo accuratius euoluere, et speciminis Inauguralis loco, quaedam de mechanica horum morborum causa differere, in me suscipio. Laboris huius summa difficultas, multis potissimum circa vires et actionem corporis humani detegendis adhuc, nixa, tum tenuis, quam probe noui, virium suppellex, ad eruditi Lectoris confugere beneuolentiam iubet, meque orare, velit, quae forte argumenta mea, spei ac voto suo satis non fecerunt, ignoscere, suaque eruditione ea, quae paginarum angustia excludit, beneuole compensare.

§. I.

Superuacaneum foret, anxie aetatem humanam in varios discescere terminos, et circino quasi puncta illa, ubi aetas aetatem excipit, exquirere. Bene quidem et sapienter nonnulli aetatem nostram decem, septem alii vicissitudinibus absolui dicunt, mihi vero breuitatis studio, tres potissimum illustriores hominum mutationes, aetatem teneram cum iuuenili, mediam et prouectiorem vix certis annorum numeris determinandam, considerasse sufficiat. Sequentibus iam omnibus, quo facilius mens mea perspiciatur, liceat exemplum quoddam mechanicum praemittere, triaque fila pondere extensa, hoc tandem aucto abrupta intueri, ita tamen ut illud dextra, istud media, hoc sinistra regione dirumpatur. Erit omnino abruptio in genere causa in pondere fili resistentiam superante quaerenda, ita tamen, ut specialior sit quaerenda causa, cur fila tria tribus diuersis longitudinis punctis sint abrupta. Debita haec circumspectione ad aetates humanas applicata, lucem fortasse nobis accendent, cur eadem iniuriis eiusdem causae, quam occasionalem vocant, expositae, variis nihilo secius corporis partibus, variisque inde oriundis phaenomenis adficientur. Pauca enim multorum loco dicturus, transpirationem frigore temere admissa, suppressam considerans, hanc alia saepius in infantibus, alia in iuuenibus alia in prouectioribus symptomata exceptura video.

§. II.

Quae praestantissimi in arte salutaris Viri accuratius contemplati, disceptant inter se, et adhuc sub iudice lis

est, num termino potius relatiuae debilitatis vel congestio-
nis denotare malint. Concedant vero Viri experientissi-
mi, qui principium vitale fluida congerere dicentes, sa-
niora amplecti sibi videntur, me in omnibus de ratione
sufficiente sollicitum, nullam reperire posse causam, cur
in hac potius parte corporis, quam alia fluida accumu-
lare, Naturae arrideat. Absit tamen a me, vt lites has-
ce compositorum me arbitrer, vt potius in perpendendis
vtrorumque argumentis acriter adhuc desudem. Esset
igitur merito congestionis terminus, summo rigore sum-
tus a congerendo, actiuum quid significante, deriuatus,
eruditis offendiculo, vbi eam me paulo infra causis phy-
sico-mechanico-Hydraulicis in acceptis ferre cernerent;
nisi tritus admodum in quorundam schola medicorum
idem terminus, quo multa certe Symptomata adaequate
fatis per congestiones explicantur, nobis persuasisset, vt
terminum hunc frequentem adeo retineremus, de causa
tamen eius in ipso corpore delitescente solliciti.

§. III.

Est itaque mihi congestio ille corporis humani sta-
tus praeternaturalis, quo aequalis fluidorum distributio
ita laeditur, vt iusto maior quantitas in partem quandam
deferatur. Vtut enim ipsa corporis in quauis aetate di-
uersa structura et proportio ad statum cuique naturalem
referenda sit, illa tamen, quae accedente causa occasio-
nali, facilius modo, modo difficilius fit fluidorum colle-
ctio, merito ad statum praeter naturam referri posse vide-
tur. Displicet, qui maxime nonnullis arridet, obstru-
termi-

ctionis, in omnibus fere adfectibus temere quaesitae, terminus, quemue saepius solent in explicanda morborum horum aetiologia adhibere, dum alii adcuratius rem sibi tetigisse videntur, stasin accusantes. Ast speciem hanc morborum, stasin nempe fluidorum, obstructionem solidorum, perperam cum congestione confundentes, multa nobis deerunt Symptomata in hac, illam alias presso pede sequentia. Nollem enim in congestione totum caput occupante, atque infra explicanda, vasa cruorem reuehentia obstructionis arguere, nollem in tanta vaporum copia vniuersalem quasi stasin fluidorum quaerere, quippe quae potentem adeo circulationi sanguinis obicem ponens, vix saluam esse vitam pateretur. Quid multis? cum ex sola fluidorum accumulatione, imminuta solidorum resistentia, a) et inde motu tardiori potissima congestionum phaenomena luce clarius explicari posse, mihi videantur, eoque magis, cum hac in sententia praeuntem habeam naturae scrutatorem sagacitate sua ac felicitate adiutum Lancisium. b)

§. IV.

Alter, circa quem mentem meam explicare, mea inter-

a) Quamuis enim vasa corporis nostri vi vitali instructa, iusto fortius fluidorum mole ac impetu extensa fortius sese constringant, relatiua tantum solidorum haec constrictio maior est, ita, ut nihilo secius maior sit diameter validioris constrictionis, diametro vasorum in Systole naturali.

b) Hic enim in anatomica Hum. Corp. Synopsis Tom. II. Diff. II. p. 238. Sanguis, inquit, non aequali velocitate ab omnibus partibus ad cor remeat, sed citius vel tardius, pro diuersa viscerum mollitie et motu, quae, quamuis de statu maxime naturali dicta, eo magis ad viscera suapte natura disposita applicari possunt.

interest, terminus, Mechanismus est. Ante omnia igitur remotio mihi incumbit machinarum proprie sic dictarum, quippe quarum ad corpus nostrum adplicatio, siue similitudinem a mola farinaria, siue a horologio incaute parum desumseris, mirum in modum claudicat, et primo quasi impetu corruit. Quamuis enim largissimus nobis veritatum thesaurus ex contemplatione machinarum physico hydraulicarum aperiatur, vix tamen soli hi canones exantlandis humani corporis viribus et actionibus sufficient. Certe vasorum corporis nostri textura vis in minimis contractilis, diuersa fluidorum crasis salua fanitate propulsorum, et sexcenta alia sunt, quae accuratissimam corporis animati a machina hydraulica separationem exigunt, ita vt nisi vitalitate fibrarum, actionumque harmonia probe considerata, mathematicae demonstrationes ne minimum quidem causarum neruum attingant. Liceat igitur corpus humanum eatenus tantum machinae salutare nomine, quatenus quaedam in eo obseruantur actiones, structurae partium, vitalitati et functionum consensui in acceptis ferendae, sine concursu animae rationalis explicabilis. Referuntur huc cunctae illae, quae vitalium nomine a voluntariis distinguuntur, actiones, cordis videlicet in propellendo latice purpureo, viscerum, in secernendis aut praeparandis fluidis. Haec iam si mechanice in corpore nostro fieri concedamus, quid obftet, non video, quo minus congestiones ex mechanismo oriri dicantur, vbi ipsam aetatem, corporisque incrementum et nutritionem quid? quod structuram et soliditatem, dispositionem ad haec mala adferre, eaque
 sic

sic in sinu fouere, et prima quasi data occasione gignere, demonstraui. c)

§. V.

Quae dum meditor, sollicito de veritate oculo hominem ex densa vteri caligine prodeuntem, variaque in variis annis patientem, ad sinum vsque terrae, in quem tandem remeat, commitabor, corporis vicissitudines, morborumque sequentium agmen solerter intuens. Morbis igitur vnice ratione loci seu partis adfectae considerata, aetatum fere omnium superstruam Pathologiam, quae, quamuis breuissimae comprehensionis paucis absoluendae paragraphis, largissimam tamen adcurate considerata, habebit extensionem. Exulent tamen ex tractatione hac morbi, qui vniuersales vocantur, itemque, qui contagio natales suos debent, cutem siue ecchymatibus foedent, siue nitidam relinquunt, aegre quippe ex congestionibus, si vnquam, deriuandi; quamuis deuteropathice vniuersales morbos, illos particulares comitari, inficias non eam. Solent iam Medici humanum considerantes corpus, natura, ipsoque intuitu ducti, illud in tres potissimum cauitates, quas etiam ventres vocant, dispescere, quarum prima cauitas est cranii vndique ossibus septa, reliquae ex diaphragmate intercedente constituuntur, quarum superior thorax, inferior abdomen salutatur. Est vnaquaeque cauitatum harum, numero annorum diuerso diuersorum morborum domicilium, d)

B

ita

c) Absit a nobis hic status naturalis cum praeternaturali confusio, quae ex allegatis actionibus vitalibus et congestionibus orta videri posset. Dispositionem enim quauis aetate sana mechanicam adesse eamque accedente causa occasionali, mechanice morbos producere, credimus.

d) Vid. Ill, IVNKER! Conspect, Theoretic. Pract, Tab. XVIII.

ita vt vere a capite ad calcem ampla afflictionum seges vitam comitetur mortalium. Perpendamus igitur tres corporis humani cauitates, conferamus tres potissimum aetatis alternationes, facile inde morborum ex congestione oriundorum causam continentem reperturi.

§. VI.

Ardua mihi sunt, quae hominem nascendum praetermittere, paucissimaque, si vlla, de eo adferre iubent, argumenta, cum difficillima sit morborum foetus in vtero diagnosi, difficillimam eorum efficiens medelam: eo maiorem contra ea in considerando homine nato, eoque ad annos vsque pubertatis et paulo ultra persequendo, adhibendam mihi video attentionem. Hunc enim, vt hydrocephali facillimam, praetermittam genesis ex §pho X. intelligendam, pro varia fluidorum modo quantitate modo crasi, saepius, impetigine, crusta lactea, fauis, achoribus, tum tineas, variis ophthalmiae speciebus, tandem doloribus capitis grauatiuis, ipsa narium haemorrhagia, aurium exulceratione, et sexcentis aliis vexari videmus incommodis, quae maiorem in caput fluidorum affluxum, tardio remque ibi motum, ab acutissimis Physiologis ad excernendorum secretionem requisitum testantur. Quod serum, in infantibus potissimum abundans, quid? quod qualitate saepius peccans e corpore secretionis aeque ac excretionis ope reiiciatur, quod miremur, non est, quum dextra quasi vitae conseruandae manus sit, eorum, quae, si remanerent, noxia forent, e corpore eliminatio: labor potius noster, nostrumque esto opus, ipsum infantum scrutari corpus, in eoque solo causam exquirere vere mechanicam, cur tenera hac aetate

tate tantis morborum turbis caput potissimum sit obnoxium.

§. VII.

Primo iam intuitu membrorum inter se in infantibus proportionem toto coelo ab ea differe videtur ratione, quam adultorum inter se membra obtinent; ut adeo vel ipsis cognitum sit artificium pictoribus, aucta modo modo imminuta capitis et artuum mole annorum fere, quem depingunt, hominis, numerum indigitare. Magnum etenim in infantibus esse deprehenditur caput, ita, ut vere magnitudine sua turgat, onusque sit aegre a corpore, cui adnexum est, mouendum, quippe quod cum reliquis suis membris, illud si respicias, tenue adeo ac exiguum est. Latet hic singulare thesco illius fundamentum, ubi Deum et naturam nil facere frustra adferitur: cum duae potissimum magnitudinis capitis infantilis adsint causae, tanti ponderis, ut reliquis enarrandis merito supersedeam. Solet enim, quoties mulieribus naturali partu foetum in lucem edere contingit, iis ante partum doloribus, qui prodromi vocantur, ita inuerti foetus, ut caput orificio vteri admotum, ipsa accedente partus actione, viam quasi sternere cogatur, ad quod, cum ob cranii relatiuam duritiem maxime sit aptum, magnitudo quoque maior, corporis sequentis habito respectu accedat, necesse est. Vaeh, miseram mortalium conditionem, quorum, vel ipsam illam corporis partem, quae lucem primum intuetur, tot tantaque manent incommoda, per longos satis annos acriter eam afflicta. Accidit quidem per saepe, ut partu paulum difficiliore, quod reliqua membra praecedere deberet, ca-

put eadem sequatur; manet tamen argumento meo ro-
bur suum, cum vix a conceptionis momento, omnem
foetus in vtero nutritionem, ac motum ad partum ex-
traordinarium sese accomodare, demonstrari possit, aliis
quippe, neque hic prolixius enarrandis causis adscriben-
dum. Accedit, in infantibus inuerso quoque ordine
mundum salutantibus, caput non minoris conspici molis,
firmissimo argumento, id corpori fuisse destinatum prae-
cursores. Alterum iam, quod maiorem ventris supe-
rioris exigit ambitum ac comprehensionem, celeris adeo
eaeque necessaria iuuenilis corporis est nutritio, veloxque
incrementum, quae vt eo clarius elucescant, sequentia
mihi adiungenda video.

§. VIII.

Disceptantes quidem inter se video eruditos, cir-
ca materiam corpus nostrum in minimis particulis nutri-
entem, quorum alii fluidum nerueum materiam esse solam
nutritiam adfirmant, experientia de membro ex ligato
neruo contabescente pro hac sententia militante, alii
validis non minus argumentis id negant. Ast sicco me
has controuersiarum undas pede transiturum spero, vbi
in iis tantum substitero, de quorum veritate inter erudi-
tissimos in arte salutari viros conuenit. Esse cerebrum
illud corporis nostri viscus, quod ineffabili ac inperscru-
tabili artificio fluidum praeparat tenuissimum ac mobilis-
simum, cuiusque nomen, si spiritus animales vocaueris,
libentissime cum D. GOELIKE ^{e)} ex medicina proscribo,
Viri indefessa diligentia, felicique dexteritate compagem
corpo-

^{e)} In Diss. aduersus Clar. Burggrauinm, cui Titulus: Spiritus Animalis
merens exul,

corporis rimantes demonstrarunt. f) g) Addit hoc corpori nostro robur, dat fluidum hoc partibus quibusque vires suas, vt non immerito viscera cranio contenta virium ad actiones omnibus corporis partibus administrandas requisitarum dicam scaturiginem. Illa igitur fibrarum nostrarum conditio, quam alii tono, alii vi vitae rectius sibi exprimere videntur, a debita succi neruei in corpore pendet distributione, qua laesa, vniuersalis modo, modo particularis sequitur debilitas, aliis tamen debilitatis causis non exclusis. Quantum iam actionum vitalium debitus, ex iusta partium structura, iustoque robore pendens successus, ad corporis nostri faciat nutritionem, ne illos quidem, qui e limine Medicinam salutarunt, fugere potest, considerantes inprimis, vix non omnes morbos nutritioni obstare, quidquod corpus extenuare. Quae cum ita sint, ad debitam materiae nutrientis ex chylo et sanguine praeparatae adpositionem, merito sufficiens partium corporis robur, hinc sufficiens fluidi, quod a nervis nomen gerit, quantitas requiritur.

§. IX.

Conspirant, equidem fateor inter se mira quadam proportionem actiones vitales, cum iis, quae animae administrantur nutu, ita vt auctis his, illas, illis, has vehementer minui videas. In morbis enim acutis, iisque malignis, pulsu licet forti, respirationeque frequente tantam saepe in voluntariis actionibus deprehendere licet virium iacturam, vt artus calore interno torridos aegre eleuent,

B 3

ne

f) In Instit. Med, pag, m. 151. seqq.

g) Ill. SCHMIDELIVS in Diss. de Purgantium Fortiorum in hydrope praestantiae §. 6.

ne dicam moueant miseri. Haec iam ad infantes si adplicueris, eorumque summam debilitatem in voluntariis actionibus, saepe stantes vel ambulantes prostermentem, ex auctis actionibus vitalibus *b)* deriuaueris, aliquid quidem dixisse videris. Ast subitaneo primum, celeri demum, corporis infantilis incremento considerato, quod tantum est, vt secundo saepius vel tertio aetatis anno longitudinis nostrae eam attingamus partem, quam vix postea anno vigesimo duplo superamus; tantum abest, vt ad explicandum id vires actionibus voluntariis detractae sufficiant, vt ad ipsam potius *ενκεφαλε* molem maiorem, vberioremq; fluidi neruei generationem nobis sit recurrendum, vegetioresque relatiue in infantibus vires actionum vitalium statuamus, necesse sit. Faciunt tamen aliae plures causae generaliores nutritionis, vbi fibrarum quo laxior est compages, eo plures solidae particulae molem augentes admittuntur, quod facere densiores factae fibrae magna ex parte cessant.

§. X.

Si verum igitur est, quod nemo amplius dubitat, esse caput infantum maius, idque necessario tale esse debere, porro, aequae ac reliquum corpus ex vasculis et tubulis conflare tenuissimis, primo statim apparebit intuitu omnium horum vasculorum diametros, relatiue esse maiores hac aetate, sicque iunctim sumtos saepius in se cordis exigui et arteriae aortae continere diametrum, quam aetate prouectiori. Militat pro me, quae contra me militare videtur, eruditorum sententia, qui quaedam infantum vascula sensim fibrarum inducere indolem contendunt: eo enim ipso plura admittuntur vasa peruia, fluidis aditum conce.

concedentia, a quo in statu prouectiori fluida arcent. Haec iam infantum vasa siue numero plura, siue extensione maiora, sufficientem sanguinis quantitatem cum a carotidibus et vertebralibus accipiant, quid obftet non video, cur et hasce arterias maioris esse in hac aetate comprehensionis et diametri naturalis, respectu Arteriae magnae, dicam, salua hac in re eruditorum sententia. Apprime exinde colligitur, fluida cordis viribus in vasa haecce parua propulsa, maiori quantitate tubos maioris diametri irruere, ibique data, quae in reliquo corpore circulationem fluidorum sufflaminat, occasione accumulari. Neque prorsus praetereundus est, is, qui magnum confert Symbolum, Suturarum cranii hiatus prima, laxior cohaesio crescente paululum aetate, quippe quae capitis vasa fulcro satis notabili resistentiae orbat, dum validam vasorum in ossa cranii actionem, vel ipsi in interna ossium lamina reperiundi sulci, non nisi allisione arteriarum sensim producti testantur.

§. XI.

Haud ita longe denique is a veritatis aberrabit tramite, qui maioris in caput infantum fluidorum deriuationis causam in ipsis quoque eorum cunis ac lectis latere, suspicatus fuerit. Vix enim vnquam ad refrigerium vsque vacua relinquuntur tenellorum stragula, verum omni fere tempore alte iisdem sepeliuntur, vi quasi somno allecto: cui cum sic multum in situ corporis horizontali indulgeant, facilius erit fluidis ad caput accessio, difficilius paulum succedens tum, vbi situ corporis erecto in perpendicularem altitudinem iisdem cordis viribus adigi debent. Sentiunt saltem vel ipsi adulti diurno decumbentes tempore, aut
praeter

praeter consuetudinem meridianes, peregrinam capitis oppletionem, mutato corporis situ breuissime cessantem. Immo celebres quosdam Medicos, magnam Cephalalgiae in febribus acutis obuientis causam in ipsum aegri lecto affixi situm, conicere video. Quamuis iam §. 10. vasa infantum capite contenta maiori patere hiatu, sit demonstratum, erunt tamen nihilo secius minora iis, quae adulti possident, dum vel ipsum infantum caput longe minoris sit, capite adultorum molis. Accedit Loevenhoeckii armatorum oculorum acie minima felicissime scrutantis obseruatio, quae eiusdem esse magnitudinis globulos purpureos, sero infantum innatantes, ac eos, qui sanguinem adultorum constituunt, edocet. Maximi vero est momenti, magnaue dignus consideratione habitus corporis prima aetate laxus, sero abundans, qui, quam turgidus sit conspicientis oculis, quam mollis, contrectantis manibus cognoscitur. Haec cuncta probe si considerentur, faciliorem reddent explicationem, cur tantis affectuum serosorum molestiis, serique excretionibus caput cum primis infantum sit obnoxium, dum vasculis vltimis iisque tenuibus purpurae sanguinis aditum negantibus, eo vberior sero abundanti conceditur irruptio, eiusque a natura superfluum e corpore eiiciente, tandem sequitur eliminatio, quae, si temere supprimatur, dirorum mater malorum est. Oriuntur inde, accedente in primis feri superflui acrimonia ac viscedine, impetigines, faui, crusta lactea, alique affectus serum plorantes, primoque Septenario potissimum sanitati hominum succurrentes modo, modo insidiantes.

§. XII.

Habitu hunc, quem antea vidimus, corporis
ferosum, sensim annis quibusdam elapsis, multum immu-
tari, primo apparet intuitu indeque iure arctiorem fieri
solidorum et densiorem compagem feri imminuta quanti-
tate, concluditur. Quamvis igitur altero septenario,
parte sanguinis, sero nempe imminuto, succorum in
corpore praesentium relatiue minor sit quantitas, auctum
tamen erit solidorum, quod in constrictione praestant,
robur, validior hinc fluidorum propulsio, maiorque iusto
ad caput, quippe in quo causae supra adductae ne altero
quidem septenario penitus exspirarunt, affluxus orietur.
Erit haec scaturigo affectuum sanguineorum magis, tantis
saepe nominibus teneram adfligentium aetatem, quae
causa ocasionali siue irritati, siue aucti, tristem aeque ac
diuturnam ludere scenam consueuerunt. Apertius san-
guinem nimia quantitate cerebrum grauantem, huius esse
causam cephalalgiae edocemur, dum locum adfectum
miseri aegri indicantes, digito suo sinus Durae meningis
maiores nobis monstrant, non immuni prorsus a dolore
reliqua *εγκεφαλα* mole manente. Eo maior tamen ad exte-
riores carotidis ramos erit fluidorum appulsus, saltem eo
vehementior, dum solidior caluariae fornix, futurisque
clausis munita impetui fluidorum aliquantum resistit. Fit
inde saepe, vt in tanta vasorum impletione, haec sanguini
transitum negantia, cordis sanguinisque sequentis vim
sustinere cogantur, cui cum impares sint, aperiuntur, ea
in primis, quam *πείνη* veteres salutarunt, apertionis vaso-
rum specie. Vix deficient argumenta, quibus hanc vasorum
in cerebro praeternaturalem aperturam rarissimam et esse et

esse debere, demonstretur, cum contra ea omnibus fere horis floridæ ætatis homines e naribus sanguinem fundere videamus. Sequitur spontaneam hancce purpurei laticis profusionem, (quasdam si febres acutas excipias) maior semper ac euidentior aegri euphoria, ita ut vnaquæque fere cruoris gutta exstillans, aliquam morbi ac dolorum partem videatur eneruare. Apertissime inde ac merito, sanguinem maiori quantitate in ventrem supremum adactum, non eadem, qua aduenit, celeritate refluxisse, motu hinc tardiori forsan expansum, tenerrima cerebri vascula comprimendo, dolorem grauatiuum modo, modo acutum excitasse, aut vltiori solidorum actioni vasa minima non resistentia sufficienter, rupta, salutarem admodum totius capitis a molesto sanguine concessisse liberationem, concluditur: unde vel ipsi sæpe capite agri hæmorrhagiam narium auide expectant ac desiderant, certum eius comitem mali sui esse cessationem, probe scientes. Explosæ quidem sunt a peritissimis Anatomicorum, fictiones illæ a veritate et *αυτοψία* multum discrepantes, de humorum ex cerebro immediate per nares effluxu: aut manebit narium hæmorrhagiæ salutaris effectus, dum ramis arteriæ carotidis externis hac ratione depletis, liberior in reliquis eiusdem trunci ramificationibus conceditur circuitus, pauciore nempe fluidorum mole irruente. His itaque, quæ præsens æque ac præcedens continet §. probe perpenſis, patebit facile ratio, cur raro admodum acutus capitis dolor infantilem adfligat ætatem, qui floridæ ætatis hominibus molestam sæpe et exosam efficit luminis vsuram: obstat nempe maior fibrarum in prima ætate laxitas sufficienti ad dolorem lancinatorium requisita

sitae tensioni, quae facilius fibras iuuenum compactiores paulo ac strictiores male habet. Accedit etiam ob eandem rationem esse feri abundantis annis primis faciliorem e corpore eliminationem, quae neque aequali frequentia neque copia iuuenum capita contaminat, eo acrius interioribus capitis partibus adflctis.

§. XIII.

Ab infantiae annis ad iuuenilem iam et virilem aetatem comitamur hominem, solerter ea, quae ipsum adfligunt, partesque, quae adfliguntur perpendentes. Cessat igitur hac aetate, si consueto natura incedit tramite, corporis, quoad longitudinem, incrementum, oriente hinc ex vltiore nutritione, et fibrarum maiori compactione et aucta mole, eo corporis augmento, quod optimo vocabulo, extensionem in latum denotant artis filii. Augentur mole ac crassitie muscoli, cum reliquis eorporis partibus mollioribus, cum tardius ossa sensibile capiant, ob densissimam particularum compactionem, incrementum. Patet inde, quod et oculis cognoscitur, multum capitis ad truncum mutari proportionem, minusque illud, crescente hoc videri, non sine insigni totius corporis ornamento. Capite itaque prima aetate tot tantasque morborum adflctiones perpesso, sequentibus iam annis est potissimum truncus morborum, crudelitate aequae ac periculo extimescendorum, domicilium. Hos si adcurate distinxerimus, media vtplurimum aetate, serpentes vitae insidiantes in pectore latere videbimus, hoc est, in thorace eos generari morbos, qui medios mortalium annos, molestos saepe reddunt, saepius ab-

rumpunt, tñm certe, vbi vitae genere molliori, lauto, aut intemperato aut fouentur aut excitantur.

§. XIV.

Sunt inprimis in thorace et circa eum, partes insigniores morborum crudelitati obnoxiae *pulmones*, ac *musculi pectorales*, cum iis etiam aliis cunctis, quibus respirationis, sterni nempe eleuandi ac deprimendi incumbit officium. Vtut enim *cor* inter reliqua corporis viscera, cerebrum iuxta principem teneat locum, nollem tamen id frequenter adeo in earum partium referre seriem, quae morbis, mihi nunc exponendis sunt expositae. Certe fibrarum cordis multitudo, earumque ad augendas vires artificiosissima collocatio, illius in propellendo sanguine validissima actio, eiusque ad vitam vsus indispensabilis, cor multum a congestionis suspicione liberant. Confert, quod §. 3. de motu fluidorum congestorum tardiori demonstraui, dum pulsu sic cordis et arteriarum reliqui corporis naturaliter synchrono, diu laeso vix vitae sibi vltior duratio potest cogitari. Ille quidem, qui ipsius vitae fontis cordis nempe morborum et adfectuum perpendit multitudinem, eaque considerat, quae de Polypis cordis et arteriarum earumque aneurismatis, autores passim et experientia tradit, obiicere mihi iure videtur, me perperam cordi a morbis adiudicare libertatem. Ast longissime hoc semper a me abfuit, vt potius, cor saepe morborum vitam exstinguentium probe sciam, esse domicilium. De morbis enim partium in genere differere nunquam nobis fuit animus; verum eum solummodo Corporis humani praeternaturam statum breuissime considerare, curae habemus, qui ex congestionem, fluidorum-
que

que non prorsus quiescentium accumulatione oritur, Merito tamen palpitatio cordis considerata est, quippe quod fluidis commotis adeo saepe obruitur, et in actione impeditur, ut pulsus intermittentem inde, periculose decumbentes aegri, experiantur.

§. XV.

Redeo itaque ad pulmones, quos primum mihi circa thoracem versanti esse considerandos, video. Adficiuntur hi variis morbis maiori nunc nunc minori periculo vitae minitantibus; eminet inter hos frequentia sua *tussis*, quae siue idiopathica sit, siue symptomatica semper pulmones siue morbum in se fouere, siue alias ob causas pressos vel irritatos, adfectos tamen testabitur. Neque ita raro floridæ ætatis homines *peripneumonia* læto tenentur adfixi, ubi dolor quamvis inspirationem comitans pati in primis pulmones indicat. Prorumpit saepe hisce annis, post leuiorem etiam prægressam tussim ipse e fundo pectoris cruor (*Hæmoptoe* a medicis dicitur) spumoso suo ac florido aspectu scaturiginem suam, pulmones nempe, tristi ac horrido adstantium spectaculo prodens. Impeditur porro respiratio, sufflaminaturque pulmonum actio adfectu, qui *asthmatis humidi* nomine a reliquis distinguitur. Qui *pleuram* potissimum infestant, morbi, *pleuritis* sunt et cum pulmonibus *pleuropneumonia*. Verum *musculos*, qui actione sua respirationi famulantur, anteriora cum primis versus collocatos, ^{b)} varii saepe, talesque morbi male habent, quos vix ibi residere, quis suspicaretur. Quærantur saepe iuniores de *difficili respiratione*,

C ;

^{b)} Scaleni scilicet, ferrati, pectorales, intercostales et alii, ita tamen ut situs et figura aliquam adferant in his differentiam.

ratione, et pleuritide spuria his cum primis musculis crimini danda; occurrit saepe *asthma convulsivum*, spasticam musculorum significans constrictionem, saepe etiam alias ob causas seniores infestans. Labet etiam huc referre, *sensum pectoris oppletorium*, aegram saepe ac molestem reddens respirationem, aliis signis, liberos esse pulmones, indicantibus; quid? si etiam *incubum*, adfectum tot contaminatum nugis anilibus, huc retulero.

§. XVI.

Iis iam, quae §. 13. de habitu supremi ventris media aetate mutato, adlata sunt, praemissis, simul debito corporis robore vitia abdominis praeoccupante, considerato, quae sit morborum pulmonis ratio, inquirendum restat. Plethoram seu sanguinis in genere, ad vasa laesam proportionem, paucissimos annis florentes liberos relinquentem, commotam in primis, pulmonibus causis nunc enarrandis debilitatis esse molestem, nemo dubitat, cui fluida pressa ad minimam tendere resistantiam, cognitum est. Cadit illud in sanguinem cordis et arteriarum viribus in quamque corporis partem adactum, eoque magis, ubi quantitate is excesserit. Hoc, debiliorem nempe resistantiam in pulmones cadere, causarum eius frequentia docet. Quamvis etenim, semper, omnium subiectorum annos vitae medios comitari pectoris adfectus, vix sit demonstrandum, tanti tamen sunt, qui vario viuendi ac agendi genere in detrimentum laborant pulmonum, ut raritas potius horum morborum, quam frequentia excitet in me admirationem. Quanti vociferatione multa, vel cantu, vel instrumentis quibusdam pneumonicis pulmonum debilitant fibras, quanti validiori

diori corporis motu, profundiorē celeriorēque requirente respirationem, vires suas aequē ac pulmonum consumunt? Docet motus hic validior expansum sanguinem in pulmonem agens, quanto periculo persape iuniores potulentorum spirituosorum omni genere abutuntur, quippe quae celeriorē sanguini maioris molis motum addentia, maiorem quoque in pulmones causantur irruptionem, eorum sensim naturalem resistendi potentiam imminuturam. Laborant ex eodem fundamento morbis pulmonum, ii cum primis homines, quorum temperamentum a maiori sulphuris in sanguine praesentis quantitate determinatur, qui maiorem sic pulmonum in condensando exigens actionem, secum tandem adfert roboris fibrarum dispendium. Neque plane omittenda videtur haereditaria quaedam pulmonum debilitas, hoc in primis vitae tempore per causas occasionales, sanitati noxia, dum, quam saepe morbus visceribus patris consumptis, eadem filii adgrediatur, tristis loquatur experientia. Quae cum ita sint, cunctaque hic requisita in medium aetatis quadrent tempus, quis quaeso? mirabitur, ubi fluida in motu impedita, aut cessante eorum, quae quantitate nocent, eliminatione, pulmones ad suscipiendum dispositos irruant, distendant, saepe destruant. Pendet iam ab unius cuiusque peculiari solidorum robore, fluidorum motu ac mixtione, saepius ab anni tempore ac tempestate, aliisque specialioribus causis, num sanguis impetu suo vascula disrumpat, an stagnans substantiam pulmonum inflammet, an serum quantitate sua pulmones grauet, aut acredine ad excussionem sui irritet. Hic certe non irritō forsan eventū facilioris in
iuniorē

iuniore aetate phthiseos generationis ratio est quaerenda.

§. XVII.

Non me fugit eruditorum circa pleuritidem et peripneumoniam dissensus, ad illam, quam rariorem morbum venditant, i) violentas semper externas omnique aetati periculosas requirentes causas, in hac vero internam saepe adcusantes dispositionem, causa occasionali excitatam. Adferunt hi, ut alios conuincant, farraginem differentiarum, dolorem nempe in hac cum inspiratione, in illa cum pulsu conuenientem arteriarum, sputum in hac cruentum in illa ut plurimum deficiens, l) huius saepe per expectorationem, illius per discussionem, terminationem. Docent haec, magnam inter pleuritidem et febrem catarrhalem intercedere differentiam, persaepe neglectam. Certe pleuritis, si solide obseruetur, frequenter satis iuniores, quos temperamentum, sanguinis abundantia, pectorisque non sufficiens defensio aliaque multa disponunt, infestare videtur, externis cumprimis causis accedentibus.

§. XVIII.

Non abs re fore arbitratus sum, antequam pulmones relinquam, paucissima ad huc de adfectuum aetiologia adferre, quae, tantum abest, ut erudito lectori obtrudere velim, ut potius, problematice adlata esse credat, vehementer eum flagitem. Compactiores esse, minorisque molis
pulmones

i) Vid. Ill. IVNK. Conspect. Theoretic. Practicus Tab. LIV.

l) Adest persaepe in ipsa vera pleuritide sputum cruentum, ex communicatione arteriarum intercostalium, cum pulmonibus, per bronchialem Ruysschii, vid. Ruyssch. Aduert. Anat.

pulmones foetus in vtero adhuc degentis, quis est, Medicorum, qui nesciat? Alia ibi est humorum circuitus ratio, magna sanguinis quantitas pulmonibus, eorumque robori parcit, per canalem, qui a Botallo nomen gerit, perque foramen, quod ouale dicitur, viam sibi sternens *m*). Hi itaque foetu in lucem edito, suaeque propria respiratione vitam sibi conseruante, sensim sensimque labore continuo, elapso quorundam annorum spatium, ita sanguine et aere per suos quoque tubos irrudente, distenduntur, vt eo facilior demum humoribus, si abundant, abundant vero saepe hac aetate, in pulmones pateat aditus. Meretur saltem attentionem quandam, mira illa infantum eiulantium respirandi ratio, quippe qui inspiratum aerem tam diu saepe retinent, vt tacuisse iam eos falso credas, donec nouus, qui inopinato prorumpit, sonus, aerem e pulmonibus expellens, aliud te doceat, aperte monstrans validam esse pulmonum actionem, cui impares certe sunt adultiores. Quid? si aliquam adhuc foraminis oualis, canalisque Botalli superesse actionem, primis annis pulmones in suscipiendo sanguine subleuantem dixerò, non exclusa in succosis infantibus concurrente maiori visceris humectatione.

§. XIX.

Recoquenda nobis, iam musculorum pectoris adfectorum causam exposituris, ea sunt, quae de extensione in latum, annos pubertatis sequente, supra §. 13. diximus. Ex maiori etenim, quam thorax, pars interdum et mollem, media, nunc adipiscitur mole, maiorem facile particularum adpositionem, maiorem ergo

D

fluidorum

m) Vid. BOERHAVII Instit. Medic. §. 681, et rel.

fluidorum affluxum hariolari licet, qui si paululum modo augeatur, multis vero, multumque augetur, debitos excedit limites, non sine aegri molestia. At enim vero, alia adhuc supersunt momenta, quae probe, prout par est, omnem frequentium horum musculorum morborum, tollunt admirationem. Pari etenim fere passu cum actione cordis, respirationis ire negotium ad vitam nullo tempore non necessarium, dudum inter Physiologos convenit. Absolvitur hoc, quantum in musculis est, alterna semper aliorum actione, quos si antagonistas vocare lubet, cadet semper in alterutros status violentus, ab extensione fibrarum pendens.ⁿ⁾ Ast, eum esse corporis nostri secundum naturam statum, ut actiones vitales, quamquam perennantes nulla sequatur lassitudo, non me fugit; tamen, cum respiratio, eius saltem modificatio, a voluntate pendeat animae, hinc actio mixta dicta, eius certe musculi in eo cum reliquis conveniunt totius corporis musculis, qui voluntariis famulantur actionibus, quod sensim sensimque aliquid de robore amittant, idque eo citius, quo frequentius hi musculi agere coguntur: agunt vero validissime, ea aetate, quae laboribus ac motibus corporis vehementioribus multum incumbit. Pendere porro multum corporis nostri fibrarum sensibilitatem ab earum tensione, ipsa doloris clarior docet notio. Fibrarum igitur debitam extensionem in omnes C. H. partes, musculos cumprimis quadrare, non ibo inficias; verum considerandas tamen situs musculorum respirantium, thoracis scilicet est, quippe qui, praeter ossa, a quibus ad alia adnexa proficiscuntur, ossibus adhuc,

ⁿ⁾ Vid. BOERHAVII Instit. Med. pag. m. 209.

adhuc, costis nempe incumbunt; sicque, qua significatione tensi mihi dicantur hi muscoli, intelligetur. Costae etenim, quibus muscoli hi, aliimmediate, immediate alii supersternuntur, obstant, quo minus fluida quantitate vel motu peccantia, eosque musculos irruentia, multum illos extendere valeant, eo plus contra ea alia ex parte resistentes, eo maiorem fibrarum muscularium causantur pressionem, aegro, sensu, quem oppletorium pectoris vocat, molestant. Alterum, quod primo intuitu huic obstare videtur, cum nulla prorsus ratione obstet, momentum est, ea musculorum structura, qua, quod crassitie admodum exiguae deest, sua compensant latitudine. Verum cum hanc non impedire certum sit, quin fluida celeriori abrepta motu intimam eorum compagem perumpant, patebit inde, faciliorem esse in hos musculos, fluidi ingressum, grauantis eos, irritantis, inque agendo, multum resistentis. Aeris denique thoracis cauum inhabitantis, si consideres comparationem o) eiusque cum aere externo corpus circumdante aliquam conuenientiam; alterato, quod frequentissime saepe contingit, hoc, subire et illum aliquam mutationem, concluditur. Externis igitur aequae ac internis inopinatis mutationibus aeris, iniuriis ideo dicendis, cum pectoris muscoli sint obnoxii, atque corpore annis et viribus vigente, frequentissime exponantur, quis est, qui saepe sic, pectus, quoad musculos adfligi miretur?

§. XX.

Liceat mihi hac occasione circa musculos pectoris versanti, quaedam adhuc de sensu illo oppletorio, et

D 2

angustia

o) Vid. Ill. HAMBERGI Diss. de Respirationis Mechanismo.

angustia pectoris adiacere, quae exanthematum difficiliorem eruptionem praecedere, aut eorum retrocessionem sequi solet, quippe quae forsitan haud parum lucis statui etiam iuuenili sano adfundent. Luctari inter se materiam morbificam cum viribus naturae, exque inaequalitate virium pendere maius vel minus periculum, certum est, quam quod certissimum. Eiicitur haec, in quadam morborum specie, per vires naturae ad corporis superficiem externam, ulterius eliminanda, ibi varia sub figura, colore, magnitudine macularum, pro diuersa aut materiae indole, aut robore naturae aut regimine per aliquod tempus scenam ludit, donec ultra fugata salutariter dispareat. Excretio itaque materiae huius malignae perperam si sufflaminetur, fieri ad viscera vitalia deleteriam metastasin posse, tantum abest, ut negem, ut potius vel ipsam scabiem, immo sudorem pedum temere retropulsam, dira saepius mala, viscerum laesionem, tandemque hecticam et hydropem secutam sciam. Verum eo tempore cum vulgo tantum anicularum loquimur, ubi ecchymata disparentia cordis in penetralia recedere timemus, hocque venenum bezoardicis et alexiteriis a corde arcere nos dicimus, cum aliter longe hac in re cum eruditis nobis sit sentiendum. Materia etenim subtilitate sua aequae ac malignitate corpori summe noxia, motibus naturae a sanguine aliquantum separata, ad vasa deferitur subcutanea, quae siue Lymphatica sint, siue sanguineorum propagines, parum refert, ibi ulteriorem sui expectans eiectionem. Sint igitur aut vires naturae morbi violentia exhaustae, neque ad propulsionem materiae sufficientes, aut vasorum extremitatibus huc propulsam materiam continentibus frigus incaute

caute admittatur, aget hoc constringendo fibras, quae inuerso sic modo eo vsque propulsa repellent, quo frigus vsque sua penetrauit actione. Hinc ad musculos sub cute iacentes deferitur materia, malignitate, quod quantitati deest, compensans, eosdem premens, irritans, ac stimulan in agendo vehementer impedit. Contingit quidem hoc totius corporis carni, verum, tum magna pectoris musculorum superficies, hincque multa contactus puncta, tum alia quaedam latitans causa, forsan in distributione vasorum, et ipsa materiae diuersa indole, et vicinis, quae totum sanguinem dispensant, visceribus quaerenda, quae pectoris inprimis cutem maculis foedat, hos inprimis thoracis musculos luere retropulsionem, efficit. Certe eadem confirmant, tum tussis sicca ac clangosa, macularum disparitionem sequens saepe, tum facilis admodum earum in tranquilla continentia ac calore redux eruptio. Non omittendus mihi hic videtur error, qui circa pectoris musculos, a vulgo aequae ac in sacris cathedris committi solet, vbi tantum non omnes aegri praefocatione mortui dicuntur, sicque inconsiderate admodum, catharrus suffocatiuus, apoplexia et asthma confunduntur. Magis tamen mihi arridet haec, eruditis non obtrudenda sententia, in huiusmodi aegris musculorum respirantium potissimum oriri non restaurandam debilitatem. Profecto tam profunda tamque frequentia suspiria, quibus exhaustum viribus corpus distenditur, non causari sensim roboris dispendium non possunt, quum intensiorem et altiore obferuare liceat respirationem, quo magis morbus aut malignus est, aut ad fatalem decurrit terminum. Nollem tamen in thoracis paralyfi causam semper mortis quaerere,

cum Symptomatically potius, omnium corporis musculorum viribus prostratis, pectoris in primis appareat debilitas, quippe quod, reliquo corpore quiescente, semper agens, facillime motus sui languore totius corporis indicat eneruationem, falso sic causam mortis in se quaerendi dans occasionem.

§. XXI.

Ad ultimam iam aetatis nostrae partem, prouectiores nempe annos et senectutem pergendum mihi est, quam, quo iure FÜRSTENAVIVS *p)* febrem vocet, nunc inquirere nolo. Decrescere saltem videmus, quo plus annorum augetur numerus, vigorem illum in actionibus antea aetati iuniori solemnem, languescere, saltem aegre moueri, membra antehac agilia, cunctaque sine delectatione fieri et oblectamento. Vt senectutem hinc ipsam morbum appellarent, quidam se induci passi sunt. Ast, quae non amat natura saltus, insensibilia adeo morbo huic concedit incrementa, ut primae senectutis annis optime se valere, breui deponatus credat aeger. Ea itaque in morbo, qui marasmus audit, fit solidorum mutatio, ut haec nimia sensimque aucta particularum adpositione, densiora fiant ac solidiora, hocque ipso debilia, dum a naturali ad validam fibram requisita flexibilitate discedunt. Solidescentiam hancce oculis videre licet in ossibus de corde cerui, ubi ex arctiori particularum multarum contactu, cartilagineam fere vasa cordi vicina induunt indolem vix causam continentia, cur non idem in reliquis corporis vasis fieri, licet non tam conspicue

p) Observ. Rarior. Decad. I. Observ. IX.

spicue, possit q) Cum grano haecce salis de aetate consistente intelligenda sunt, quippe quam marasmi arguere, ridiculum certe foret, cum in hac incipiens tantum densior fibrarum compages, vltima demum aetate marasmm producat.

§. XXII.

Hisc praemissis, attentas iam querelis viri consistentis aetatis praebeamus aures, quasue affligi dicat partes, audiamus, quo hac aetate tendant congestiones, inde cognituri. Tantis itaque cruciatibus, tantisque morborum speciebus abdomen laborare videmus, vt merito eius, quae continet, viscera ad morbos hac annorum periodo esse disposita, arguamus. Primum enim, quod crudeliter adultiores vexat, numerosum est agmen illorum morborum, quod B. STAHLIVS r) et Ill. ALBERTI s) perdocte recensent. Horum ergo, aliorumque Medicinae luminum vestigia premens, affectuum Hypochondriacorum pestiferam radicem, haud irrita spe in vena Portae quaerere, ac inuenire enitor, quae quatenus hic accusetur, forsan ex considerata eius fabrica et vsu, vt et regulis quibusdam hydrostaticis elucescet. Conflatur igitur Vena Portae ex Vena splenica et mesenterica, sanguinem huc per arterias aduectum in hepatis referrens parenchyma, eum quidem in finem, vt ibidem bilis ex sanguine secreta, ac praeparata per suos ductus intestinis infundatur. Est haec vnica corporis nostri vena, quae

q) In Actis VRATISL. Tent. XXVI. mentio fit arteriae cruralis cartilagineae.

r) In Dissert. de Venâ Portae Porta Malorum,

s) In Dissert. de Malo Hypochondriaco.

quae sanguinem secretioni adfert, inque eo cum arteriis conuenit, carens tamen, qua arteriae gaudent, vi systolica fluida propellente. Truncus enim Portarum Venae substantiam hepatis ingressus in subtilissimas agit sui ramificationes sanguinem, inuerso modo ab angustissimis Venae cauae propaginibus excipiendum et ad cauae truncum deferendum. Subministratur nobis inde argumentum, ex quo facilius intelligi potest ad viscus hoc congestionis genesis, etiam in iis subiectis, quae annis licet florentia sedendo nimis, tardiores in Portarum vena fluidorum faciunt progressum.

§. XXIII.

Haec itaque cum §pho 21. accurate combinata et ad prouectioris aetatis circa abdomen incommoda sollicite applicata, eo melius intelligentur, ubi paucissima de ipso sanitatis statu huc facientia adiecero. In solidorum haec debita comparatione, fluidorumque iusto motu ac propulsione consistit. Absoluitur haec tum actione arteriarum validis suis fibris sese constringentium, tum fluidi sequentis cylindro antecedentem premente. Quae fluidorum sub cylindri figura agentium vis cum circa seu potius in axin sit validissima, si non vnica, comprehenditur inde, quo potissimum iure Physiologi ad sanitatis statum vasorum omnium exigant plenitudinem; ut videlicet mole fluidorum in rotunditate conseruata, eo potentior sit sequentis in antecedentem actio, eo liberior mouendorum propulsio. Fibras iam, in arteriis systolen producentes nunquam in venis reperierunt Anatomicorum peritissimi, aliis, alterius fori, causis, motum sanguinis in venis attribuentes. Ast fibras illas Venarum tenuis-

tenuissimas, ope quarum fluida contenta blande amplectuntur, ac circumdant multum sic, licet indirecte, eorum progressionem promouentes, vix iure venis abiudicari potest, cum hydraulicae regulae sano sensu ad corporis applicatae mechanismum concedant id, immo exposcant. Videamus iam corpora post praeterlapsos illos, quibus robore florent, annos, eorumque fibras sensim sensimque densitate auctas, vere deprehendemus debiles, minusque ad id, quo funguntur, munus dispositas. Nollem in totum ullam corporis partem ex fibris constantem, constant vero omnes, ab hacce rigiditatis genesi eximere, ita tamen vt alteram altera citius aut maiori vitae incommodo sic alterari, lubens concedam. Amittent itaque aliquid de viribus suis constringentibus vasa, ita tamen vt venae potissimum hancce iacturam persentiscant. Forte inde petenda fluidorum hac aetate spissitudo, saepeque abundantia, hinc tumores varii, oedematosi cumprimis, iis in partibus, in quibus ex imis ad summa ascendere sanguis cogitur? Venarum igitur, quam in propeliendis fluidis praestant, impedita sic actione, cum in hepate toto, arteriam si hepaticam satis respectiue exiguum exceperis, per venas absoluator circulatio sanguinis, sublatam credo admirationem, cur, si accedat aut sanguis spissus aut in aliis partibus in motu impeditus, hoc potissimum loco adfligantur aegri grauioribus malis destinati.

§. XXIV.

Panditur iam porta, in Portarum Vena fluidorum motu tardiori ex deficiente parietum circa sanguinis molem constrictione oborto, ingenti morborum sequentium

tium cateruae. Si enim determinata fluidi quantitate Venam nostram ingressa, haec illam amplectendo illius non adiuuet propulsionem, patebit adhuc irruenti sanguini aditus, tam diu, quoad Vena repleta nimis, ac aequilibrio fluida inter et solida sublato, tardior hic et molestus oriatur sanguinis in vena portae motus. Persentiscet itaque jecur hanc Venae Portae impletionem, quod aegri, de dolore sub costis lateris dextri spuris, diororum saepe malorum indice, querentes indicant. Qui ex splene adfert V. Portae sanguinem, ramus hac in propellendo impedita, aequae ita adficitur, ut sanguinem sibi per arteriam allatum promouere seu dimittere nescius, nimia eiusdem quantitate obrui, impleri ac distendi splenem patiatur, merito inde Hippocrati magnum lienem dictum. Quantis his ac mirandis sese prodat affectus, symptomatibus, quis est, qui nesciat! in quibus explicandis ad plexum saepe splenicum recurrere, optimum. Neque intestinis hoc in morbo parcitur, quae magnam sibi ob venam mesentericam cum splenica Venam Portae constituentem, malorum partem vindicant. Haec etenim difficulter sanguine ex Vena mesenterica admissio, sicque venis suis coronariis cruore distentis in actione sua non possunt non impediri, ubi aut aegre ingesta propellentia, aut male concoquentia multis primarum viarum vitiis in totum corpus propagandis viam sternunt, aut nervis sanguine compressis, debilitate, ac flatuum propulsioni imparia, Aëoli microcosmici rabiei exposita sunt. Venae haemorrhoidalis internae, a V. P. ortus, eiusque per intestina decursus, si consideretur, haecque sanguine turgida supponatur, liquebit facile illam, actioni

ni foecum et atritui, saepe acriorum, expositam persaepe rumpi sanguinemque, quo onerata hucusque fuit, lubentissime fundere. Patet hinc ratio, apparatus hypochondriaci fluxum haemorrhoidalem antecedentis, illorumque leuaminis eundem sequentis, neque difficilis, licet ex specialiori causa, expositio foret dolorum, quibus coecae ac turgentes stipari solent haemorrhoides. Ex ramificationibus denique Venae Portae in hypogastrio ac lumbari regione, circa collum inprimis vesicae et vteri, tum stranguria, tum mictus cruentus, tum malum hystericum, explicandum est, prout in subtiliori Anatomia eminentes viri detexerunt ^{t)}).

§. XXV.

Linquo iam Venam Portae, quam in adfectibus nephriticis, qui itidem pertaesam admodum et molestant senibus vitam faciunt, accusare vix possum, de aliis ergo causis sollicitus. Corpora bina vtriusque lateris, fabis figura similia, vropoea, in abdomine extra peritoneum sita, renes dicta, vix vllam, quam a musculis superincumbentibus experiuntur defensionem. Non igitur est, quod miremur, pati senes renibus, vbi hos per tantum annorum numerum, tantis expositos fuisse iniuriis, quibus perferendis ob magnam suam sensibilitatem impares sunt, considerauerimus. Est haec sensibitas tanta, vtcamphorata cautissime aut nunquam externe adhibenda, ^{u)} circumspectissimi obseruauerint Practici. Debilitantur itaque sensim fluidis irruentibus magis patuli, eorumque cum

E 2

salina

^{t)} Ill. SCHMIDEL. Diff. Epist. de Varietatibus vasorum, magni momenti.

^{u)} Ill. IVNKER. Conspect. Theoret. Pract. Tab. XLII.

salina sint et acria perferunt actionem, erosionem scilicet continuique solutionem. Paratur lapideae ex destructis solidis generatae, et particulis aliis appulsis auctae materiae in cauitate erosa lectus, in quo utinam molliter cubaret. Verum superficie sua aspera renum erosas fibras irritans, his constrictis in peluim, et ineffabili saepe ob extensionem dolore, in vtreces depellitur, vesicam ingressura, quam pari ratione adficiens, saepe in excernendo lotium impedit, et quamuis nonnunquam sub pulueris aut sabuli forma eliminetur, quantis id fiat doloribus, quos calculosos esse voluit fortuna aduersa, optime norunt. Neque tamen me latet, quantum in affectu hoc senum dispositio haereditaria, vitae genus, sexque rerum non naturalium abusus possit.

§. XXVI.

Debiliora igitur senum corpora per §. 21. debilioresque ac turbatas actiones ad vitam conseruandam facientes, si demonstrauiamus, non infimum in his locum occupabit alui obstructio, quae ex insufficiente fibrarum intestinalium in ingesta actione, orta non vno nomine adultioribus infesta est. Agunt inprimis praeternaturaliter haec retentae irritando ac stimulando, dum stipatione diuturna duriora euadunt; adficiuntur hinc intestina sensu quodam molesto modo, modo dolorifico per consensum facile toti abdomini communicabili, ut, quae ex resolutione materiae subtilis putridae emergunt, mala taceam.

§. XXVII.

De congestionibus igitur ex mechanicis fundamentis in tribus corporis ventribus, supremo nempe,
medio

medio et infimo paucissima dicta sunt: verum restat, vt de congestionibus fluctuantibus, inter vnum nempe et alium ventrem, summum in primis et medium subsistentibus paucissima adiiciantur. Arguitur nempe congestio fluctuans annis, primam inter et mediam aetatem mediis occurrens, vbi aut Angina, aut inflammatione et tumore colli, aut tumore tonsillarum corripitur aeger, forsan etiam Rheumatismos musculorum vicinorum huc referre lubet. Orientur itaque eo potissimum tempore, corporisque statu, vbi ad debitam iam proportionem ac vasorum capacitatem caput accessit, thorax autem neque adeo ad morbos dispositus, neque tono suo naturali exhaustus est. Fiet itaque, vt fluida, si quae adsint abundantia, cordis viribus propulsa, cum in capite aeque ac thorace eandem offendant solidorum resistantiam, per leges corporibus motis praescriptas, in medio subsistentia, partes hasce occupent, eosque aut in actione impediant, aut sensu quodam molesto adficient et dolente. Maximum tamen huc symbolum indiuiduale confert temperamentum, plethora, diaceta, subiectique sensibilitas: prout in genere alterum subiectum altero ad congestiones per maius corporis et fibrarum relatiuum robur magis est dispositum.

§. XXVIII.

Vltimum de Congestionibus mihi agenti silentio non praetereundum momentum, Palindrome est, seu recursio: hoc enim termino indigitari solet ille senum affectus, vbi hi abdomine antea patientes inopinatos saepe eosque fatis periculosos in capite aut pectore do-

lores sentiunt et affectus; recurrere enim illuc videtur congestio, vnde lento gradu ante descendit. Verum si penitus res consideretur, manebit fere semper superiores, quo adfliguntur partes, doloris causa in abdomine, ita, vt hoc variis iamque expositis modis congestionibus adfectum, varios capiti, varios pectori morbos gignat. Debiliora etenim, quae explicuimus, intestina duplici huc momento symbolum suum conferunt. Si in expellendo contenta, haec tardiora sint, eorum mole premuntur ac ultra debilitantur, resolutionem in halitus particulis ad id dispositis concedunt, flatibus distenduntur, vt debitum sanguini in parietes suos accessum praecludant, qui ad alia sic transire diuerticula cogitur. Grauiora longe emergunt inde damna, vbi pressio haec intestinorum distentorum, vasa, quibus incumbunt et succumbunt, sanguinea in emittendo cruore impediat. Truncus enim aortae sub primis decurrens viis vel minimum compressus eandem non amplius demittit sanguinis quantitatem, idem arteriae meseraicae superiori contingit duodeno et reliquis tenuibus superincumbenti, quae notabilem in circulatione alterationem vel eo ex fundamento producere potest, quod decimam circiter et sextam partem cruoris ventriculum cordis sinistrum transeuntis vehit v). Insignis horum vasorum in agendo turbatio, maiorem facile fluidorum in alias partes, si minor adsit resistentia, producit, parti huic pro varia sua indole ac dispositione molestam, determinationem. Quid? si ad Venam Portae, de qua prolixiores §. 23. et 24. fuimus, redeamus, tardiores in ea, eiusque

v) Hales, Haemastatique des Animaux pag. 218.

que ramis fluidorum considerantes motum. Aegrius hi sanguinem per arteriarum ramulos sibi allatum admittent, huicque irruenti resistent. Cordis igitur et arteriarum maiorum viribus in actione persistentibus, ne dicam auctis, cum per haecce viscera adfecta sanguinem propellere nequeant, eum ad vasa plus relative patula agent, capiti sic et pectori adeo molestum. Haec etenim, cephalalgiae, haec Apoplexiae sanguineae, haec tussis inde Hypochondriacae dictae, scaturigo; quamvis iniuriae iuuenili aetate partibus superioribus illatae, quae sic in senectute luuntur, nulla omnino ratione, his in senum cruciatibus, excludendae sint.

§. XXIX.

De homine, haec, quae de congestionibus diximus, in genere quidem valent, ita tamen, vt quaedam circa sexum sequiorem notanda sit distinctio. Quod tenellas quidem, et in infantiae annis constitutas attinet, eadem, quae de congestionibus diximus ad summam corporis partem tendentibus, patiuntur incommoda. Verum idem hic sexus, concipiendis, et in vtero per longum satis tempus nutriendis posteris destinatus, elapsis pubertatis annis, eam accumulatur cruoris quantitatem, quae nisi tributo lunari excernatur, multis praebet pabulum symptomatibus, in statu naturali nutriendis foetus partibus asseruata. Haec itaque catameniorum pro-ruptio, quam per aliquam congestionis speciem, vasorum nempe dispositionem fieri, concedere possum, vbi tum debito semper succedit tempore, iustaque quantitate, eam sanguinis superflui eliminat portionem, quae si reman-
sisset,

lisset, eam certe corporis partem, quae per aetatem congestionem magis est obnoxia, male admodum haberet. Testatur tamen experientia facile per principia explicanda, vel in ipsis subiectis iunioribus, quorum vasa hypogastrica sanguine non rite propulso, onerantur, dira saepe circa abdomen eiusque viscera obseruari mala, nomine hysterici mali vocari solita. Cum enim ipsa morbi sedes in viscere abdominis admodum nobili delitescat, vtero scilicet, vasisque annexis, mirandum videri nulli potest, in hoc cumprimis sentiri dolores, per connexionem loci, vasorum nervorumque, saepe etiam officii, quam inter se infimi ventris viscera habent, ita propagatos, vt diuersissimis laruis aegras miseras extorqueant, vixque vlli corporis parti, ne dicam abdominis visceri parcant.

§. XXX.

Paucissimis hisce de congestionum causa mechanica hoc est maiori vel minori ventris corporis summi medii ac imi, ad affluxum fluidorum in aetate diuersa, dispositione, causam occasionalem expectante, allatis, vela iam dissertationis contraho. Quamuis etenim perspicuum facile sit, quantam in gradu, ac frequentia congestionum adferant differentiam, ipsi aetatis anni accuratius subdituisti, fluidorum diuersa crasis, temperamentum corporisque habitus, vitae genus, occasionumque fluida mouentium in corpus agendo, maior vel minor vehementia: haec tamen, habito ad corpus tantum eiusque tres aetatis vicissitudines insigniores, in genere respectu, dicta mihi sufficiant, nec omnia me, nec nihil dixisse credenti.

T A N T V M.